

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

УДК 341(4)

Форманюк В. В., к.ю.н., доцент кафедри
права Європейського Союзу та
порівняльного правознавства НУ «ОЮА»

Роль Європейського Союзу у галузі захисту конкуренції

Стаття присвячена питанням визначення ролі Європейського Союзу у розвитку міждержавного співробітництва в галузі захисту конкуренції. Значимість статті полягає в тому, що в роботі були проаналізовані сучасні цілі європейської конкурентної політики, основна нормативно-правова база антимонопольного регулювання та сучасні механізми правозастосування у сфері боротьби з картельними об'єднаннями, узгодженнями і злиттями.

Ключові слова: конкуренція, міжнародне співробітництво, стандарти, міжнародна конкуренція, конкурентне право, інтеграція, злиття.

Стаття посвящена вопросам определения роли Европейского Союза в развитии межгосударственного сотрудничества в области защиты конкуренции. Значимость статьи заключается в том, что в работе были проанализированы современные цели европейской конкурентной политики, основная нормативно-правовая база антимонопольного регулирования и современные механизмы правоприменения в сфере борьбы с картельными объединениями, согласованиями и слияниями.

Ключевые слова: конкуренция, международное сотрудничество, стандарты, международная конкуренция, конкурентное право, интеграция, слияние.

Article is devoted to defining the role of the EU in the development of international cooperation in the field of competition. The significance of the article is that the work analyzed the current goals of the European competition policy, the main regulatory framework and modern antitrust enforcement mechanisms in combating cartel associations, approvals and mergers.

Keywords: competition, international cooperation, standards, international competition, competition law, integration, merger.

Постановка проблеми. Розуміння значущості адекватної міжнародної конкурентної політики в ХХ-ХХІ ст. стало актуальним в контексті побудови Спільного ринку в Європі. У рамках ряду адміністративних реформ в Європейському Союзі відбулося коригування статусу інститутів Союзу, фактично здійснюють антимонопольне регулювання — Європейської Комісії та Суду Європейських співтовариств.

Разом з тим при видимих успіхах антимонопольного правового регулювання ЄС та його значенні для розвитку Європейського Союзу слід враховувати, що конкурентна політика належить до числа форм державного втручання в економіку, ефективність якої оспорується протягом багатьох десятиліть представниками різних напрямків як правових, так і економічних досліджень. Наднаціональне втручання з боку інститутів ЄС виглядає аналогом державного і рівним чином стає об'єктом критики. Суть проблеми зводиться до того, як мінімізувати

негативні наслідки, пов'язані з наднаціональним антимонопольним регулюванням, забезпечивши не тільки ефективний захист конкуренції, а й гармонійний економічний розвиток Союзу в цілому та його членів, зокрема.

Незалежно від ступеня втручання держави та наднаціональних органів в ринкові механізми існують форми діяльності господарюючих суб'єктів, які розглядаються як незаконні за визначенням. Це стосується, перш за все, зловживання домінуючим становищем, а також угод, що обмежують конкуренцію (насамперед, картельних угод), та узгоджених дій господарюючих суб'єктів, що діють на одному і тому ж цільовому ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання ролі Європейського Союзу у розвитку двостороннього та багатостороннього міждержавного співробітництва в галузі захисту конкуренції досліджували у своїх роботах науковці: М.Р. Аракелян, В.Г. Барановський, Ю.А. Борко, М.Д. Василенко, О.К. Вишняков, М.В. Каргалова, В.І. Кузнєцов, К.Ю. Тот'єв, Ю.М. Юмашев та інші вітчизняні і зарубіжні науковці.

Мета даної статті полягає в тому, щоб за допомогою комплексного аналізу визначити, розкрити сутність та проаналізувати роль Європейського Союзу у розвитку двостороннього та багатостороннього міждержавного співробітництва в галузі захисту конкуренції.

Викладення основного матеріалу. Протягом кількох десятиліть висловлюються ідеї про створення та розвиток міжнародного антимонопольного права. Усвідомлюється необхідність обмежити і контролювати акти недобросовісної конкуренції, а також потреба у встановленні певних мінімальних стандартів антимонопольного регулювання.

Позитивний досвід Європейського Союзу переконливо доводить наявність переваг єдиної (нехай навіть і в регіональних масштабах) антимонопольної політики [15, 131-146]. Дійсно, в сучасних умовах національні правові системи не в змозі ефективно контролювати транснаціональну конкуренцію і, насамперед, корпоративні злиття з дією в двох і більше країнах, з двох основних причин.

По-перше, правова система однієї держави не в змозі запобігти випадкам недобросовісної конкуренції, що відбуваються на чужій території, які негативно впливають на її національну економіку.

По-друге, закони однієї держави не ставлять завданням захист економічної системи іншої держави від негативних наслідків. Наприклад, звичайною практикою є відповідна законодавча підтримка «своїх» експортно-орієнтованих картелів.

Ці два недоліки національних антимонопольних правових норм характеризуються в зарубіжній юридичній літературі як помилки першого і другого типу відповідно [13, 1129 - 1149].

Глобалізація ринків веде до глобалізації конкуренції. Глобалізація конкуренції викликає необхідність створення механізмів, які б протистояли недобросовісній конкуренції на світовому ринку. У цьому зв'язку показовим прикладом є те, що першим злиттям, забороненим Європейською Комісією, стала інтернаціональна угода — купівля De Havilland, канадського дочірнього підприємства Boeing'a, двома компаніями — Aerospatiale (Франція) і Alenia (Італія) [11, 19].

У той же час, підвищення значення міжнародного співробітництва в галузі захисту конкуренції не означає, що національні антимонопольні відомства більш

не здатні виконувати ці функції. Нам близька позиція, згідно з якою «незважаючи на глобалізацію, завдання національних антимонопольних відомств, хоча і змінюються, але ні в якому разі не зводяться до нуля. Незважаючи на зміни структури світової економіки, національні, регіональні та локальні ринки зберігають своє значення. Завданням картельного відомства є індивідуальний підхід до ринків і увага до їх особливостей» [17, 10].

Європейська та північноамериканська правові моделі захисту конкуренції є найстарішими у світі. Вважається, що їх взаємодія здатна надати каталітичний вплив на інтеграцію політики торгівлі, інвестицій та політики підтримки конкуренції.

Свого роду «каркасом» такої співпраці є концепція двостороннього співробітництва, яке потім, у міру успішного завершення кожного етапу, розвивається в повномасштабне багатостороннє співробітництво.

Ще в 70-х роках ХХ століття Агентство США з антимонопольної політики використовувало для збільшення ефективності застосування антимонопольного права інститут договору про співпрацю з іншими повноважними агентствами з антимонопольної політики. Ці договори носять офіційний характер і є обов'язковими до виконання. В даний час Сполучені Штати мають чотири договори такого рівня – з Німеччиною (1976), Австралією (1982), Європейським співтовариством (1991) і Канадою (1995, за переглянутим договором 1984 р.).

Двосторонні договори формуються на основі поєднання взаємної зацікавленості держав, які беруть участь у них, у зміцненні співпраці в справі вдосконалення в області застосування законодавства обома сторонами і бажання уникнути судового спору або врегулювати його, коли він виникає в результаті відстоювання прав на застосування екстериторіальної юрисдикції.

Предмет таких договорів досить широкий, оскільки вони забезпечують:

- направлення повідомлення іншій стороні про початок конкретного розслідування і дій щодо застосування антимонопольних норм, які можуть зачепити інтереси сторони, яка повідомляє;
- спільне використання інформації, що відноситься до проведеного розслідування кожної зі сторін в межах, допустимих національним законодавством;
- координацію дій з ведення розслідування, у разі якщо кожна із сторін веде своє розслідування по тим же самим компаніям або фактам поведінки;
- ведення консультацій з врегулювання потенційних і реальних судових спорів [1, 188-189].

Двосторонні договори успішно служать своїм цілям, полегшуючи взаємні контакти і забезпечуючи співробітництво, що, в цілому, підвищує ефективність зусиль, застосовуваних антимонопольними органами як в ЄС, так і в США. У результаті цього в даний час багато злиття компаній і набуття негайно вивчаються і Сполученими Штатами, і ЄС.

Європейська Комісія встановила наявність наміру про злиття відповідно до права ЄС (ст. 3 Регламенту про контроль за злиттями); а також той факт, що розмір злиття був достатнім для його загальноєвропейського значення.

Було розпочато процес обміну думками з американською стороною, відповідно до умов Договору 1991 року. Комісія відповідно до ст. VI Договору висловила свій намір взяти до уваги національні інтереси Сполучених Штатів і, особливо, інтереси, пов'язані з консолідацією військової індустрії США. Федеральна торгова

комісія повідомила Європейську Комісію про те, що заборона злиття може бути розцінена як така, що суперечить інтересам США в галузі озброєння і здатна привести до втрати тисяч робочих місць у разі ліквідації McDonnell Douglas.

У підсумку після тривалих консультацій Європейська Комісія, з урахуванням перерахованих вище факторів і зобов'язань, прийнятих на себе Боїнгом, все ж, схвалила заплановане злиття.

Відзначимо, що справа компанії «Боїнг» не свідчить про те, що співпраця антимонопольних органів ЄС і США непродуктивна. Вона виявляє потенційні ризики, які можуть виникати при координації такого співробітництва.

Співпраця ЄС та США в галузі захисту конкуренції, що виникла в результаті укладення двосторонніх договорів стикається принаймні, з двома істотними перешкодами. Перша з них полягає в колізіях при застосуванні антимонопольних правових норм за межами національних кордонів або меж Союзу; друга — в юридичних заборонах, пов'язаних з використанням конфіденційної інформації. Антимонопольні відомства ЄС і США зробили ряд кроків для вирішення цих проблем, що призвело до закріплення так званих принципів «негативної ввічливості» і «позитивної ввічливості» і до активізації переговорів щодо вдосконалення механізмів співпраці.

У двосторонніх договорах втілено відмінність між принципами «негативної ввічливості» і «позитивної ввічливості». Перший принцип передбачає загальну взаємоповагу в міждержавних відносинах. Таким чином, принцип «негативної ввічливості» наказує ступінь невтручання в справи іншої держави.

Принцип «позитивної ввічливості» вимагає, навпаки, готовність на підставі національних законів протистояти діям, які обмежують конкуренцію на території іншої сторони договору. Даний принцип у його сьогоднішній інтерпретації тлумачиться досить вузько. При його застосуванні не виникає зобов'язання до позитивної дії. Подібний принцип міждержавного співробітництва може бути проведений в життя у разі виникнення конфлікту лише на підставі доброї волі і політичних мотивів сторони договору. Коштів легального виконання рішень, прийнятих відповідно до даного принципу, на території іншої держави на сьогоднішній момент не існує [4, 203].

Вважається, що найбільш ефективні результати міжнародного співробітництва в галузі правового захисту конкуренції можуть бути досягнуті, однак, тільки за умови застосування обох принципів в сукупності [3, 61-62].

У 1998 році був підписаний другий договір між ЄС і США про застосування принципу «позитивної ввічливості» при виконанні національного антимонопольного законодавства. Даний договір доповнює положення Договору 1991 року.

Стаття I Договору 1998 визначає сферу його дії: «Договір застосовується, якщо одна Сторона надасть іншій Стороні докази наявності достатніх причин припускати що а) на всій території однієї Сторони або на значній її частині здійснюються дії з обмеження конкуренції, що зачіпають інтереси іншої Сторони, і б) ці дії неприпустимі відповідно до законодавства Сторони, на території якої вони здійснюються».

У договорі регулюється також процесуальна сторона співробітництва між Європейською Комісією та американською Федеральною торговою комісією, що базується на принципі «позитивної ввічливості» (ст. II і III Договору 1998 року).

Принцип «позитивної ввічливості» передбачає розгляд однією країною запиту іншої країни і організацію на основі цього запиту процедури судового розгляду в конкретній антимонопольній справі, пов'язаній з монополістичними діями на території країни юрисдикції. При цьому відповідно до даного принципу юридично незначущим є те, що монополістичні дії, які є предметом судового розгляду, безпосередньо не порушують інтереси країни юрисдикції, до уваги береться те, що вони завдають шкоди інтересам країни, яка направила запит [6, 541].

Наприклад, якщо картель європейських виробників зачіпає інтереси не тільки європейських споживачів, але і споживачів США, то повноважні агентства США, застосовуючи принцип «позитивної ввічливості», можуть звернутися до ЄС з проханням провести розслідування і зробити необхідні дії щодо такої поведінки картелю.

Концептуальною основою принципу «позитивної ввічливості» служить те, що антимонопольний орган країни юрисдикції має більш широкі можливості для проведення розслідування стосовно монополістичної поведінки компаній і для накладення відповідних санкцій. Принцип «позитивної ввічливості» не тільки підвищує ефективність застосування антимонопольних норм, але і дозволяє уникнути конфлікту юрисдикції, оскільки, по суті, антимонопольні органи однієї країни на взаємній основі довіряють професіоналізму та неупередженості своїх колег в іншій країні і тим самим уникають необхідності застосування іноземного законодавства при розгляді справи своїми національними судами [10, 109].

Двосторонні договори між США та державами ЄС також включають в себе посилення на принцип «позитивної ввічливості».

Прикладом застосування принципу «позитивної ввічливості» може служити звернення Департаменту юстиції США до ЄС із запитом про проведення розслідування за фактами порушення режиму конкуренції на європейському ринку комп'ютерних систем бронювання авіаквитків.

Проблема використання конфіденційної інформації вирішується в ЄС і США наступним чином. Загальною тенденцією є надання антимонопольним органам повноважень на укладання договорів, у рамках яких вони можуть здійснювати на взаємній основі обмін такою інформацією. Зазвичай такі договори закріплюють право кожного, хто бере участь антимонопольних органах, вживати заходів примусового впливу на контрагента, що перешкоджає отриманню такої інформації в рамках договору, зокрема, право на звернення до суду про спонукання контрагента на надання конфіденційної інформації [16, 214].

Прикладом зусиль на національному рівні щодо вирішення проблеми використання конфіденційної інформації може служити прийняття в 1994 р. Конгресом США Закон про міжнародне сприяння в застосуванні антимонопольних законів, який дає антимонопольним агентствам США повноваження на укладання вищеописаних договорів [9, 224].

Співпраця ЄС з антимонопольними органами інших держав, по всій видимості, буде активізуватися, особливо з урахуванням процесів глобалізації, що відбуваються в сучасному світі. Глобалізація буде стрімко розвиватися, отже, ряд компаній буде продовжувати дотримуватися поведінки, що суперечить правилам відносин з конкурентами. Тому видається вкрай важливим, щоб практика застосування норм антимонопольного права включала в себе всі необхідні

механізми, що дозволяють захистити інтереси споживачів та інших учасників ринкових відносин.

Співробітництву ЄС і США в цьому контексті сприяє цілий ряд факторів. В першу чергу, до їх числа відноситься те, що антимонопольне право ЄС і США характеризується загальними цілями і завданнями, що полягають у запобіганні зловживань, картельних угод, ринкового диктату та інших форм монополістичної поведінки. Крім того, антимонопольне право та правозастосування у сфері захисту конкуренції в ЄС та США спрямовано на стимулювання економічного зростання. Відзначимо, що попередня доктрина антимонопольного правового регулювання робила акцент на необхідності підтримки відомого компромісу між економічною ефективністю і справедливістю. При цьому, незважаючи на всі достоїнства цієї доктрини, часто «справедливість» виливалася в необхідність захисту слабкого конкурента від більш ефективного. Тобто, більш прогресивніша або компанія, яка знайшла нові способи підвищення економічної ефективності, могла піддатися санкціям. Крім того, попередня доктрина також передбачала негативну оцінку такого явища, як концентрація ринку, не враховуючи при цьому, що дії, в результаті яких з'явилася концентрація, можуть одночасно служити і більшій вигоді споживачів та їх інтересам. Зміщення акцентів в доктринах антимонопольного правового регулювання мало загальну спрямованість як в ЄС, так і в США.

Як приклад можна привести так звані «вертикальні обмеження», коли угоди між постачальником і дистриб'ютором з наданням виняткових прав на продаж товарів або послуг раніше розглядалися, як незаконні за своєю суттю. На даний момент в практиці антимонопольних органів ЄС і США вони розглядаються з точки зору їх розумності та обґрунтованості і не завжди кваліфікуються як правопорушуючі. Це означає, що в тих випадках, коли компанія може довести вигідність такої угоди для споживачів, угода може бути визнана законною [9, 224].

Аналогічно раніше заборонялися злиття, що приводили до значного розширення частки ринку, займаної двома об'єднаними компаніями, і до концентрації продавців. В даний час як ЄС, так і в США подібні злиття можуть бути дозволені, якщо буде доведено, що подібний крок робиться в інтересах споживачів.

Таким чином, базова концепція антимонопольного правового регулювання, яка виражається в тому, що монополізація ринку є незаконним діянням, залишається незмінною. Проте в даний час як у сфері правотворчості, так і в сфері правозастосування превалюють інші стандарти і критерії визначення того, що може вважатися монополізацією [7, 133].

Але разом з цими схожими рисами існують і значні відмінності, що з'явилися в результаті особливостей історичного розвитку антимонопольного регулювання в ЄС та США.

Так, в рамках правової політики з підтримки вільної конкуренції, що проводиться Європейським Союзом, акцент робиться на усуненні бар'єрів, що перешкоджають інтеграції ринків різних держав-членів ЄС.

При розгляді справ про «вертикальну інтеграцію» в Європі, їх обставини оцінюються не тільки з точки зору наслідків для споживачів, але і з позицій економічної ефективності та користі для Спільного ринку, заради яких компаніям можуть бути надані винятки, навіть на шкоду правам споживачів [17, 10].

Аналогічний підхід має місце при розгляді справ про злиття компаній, обставини яких Європейська Комісія оцінює з точки зору ймовірності «зловживань, можливих внаслідок домінування на ринку» [12, 65].

Таким чином, можливість міжнародного співробітництва в галузі правового захисту конкурентного середовища існує, хоча і стикається з серйозними перешкодами в силу культурних відмінностей і політичних чинників. Тим не менш, існує найважливіший прецедент, на основі якого видається обґрунтованим з оптимізмом оцінювати перспективи розвитку такого співробітництва. Цьому сприяє схожість позицій керівництва ЄС і США з ключових питань антимонопольного правового регулювання.

Прецедентом, про який йде мова, є Базельська угода за міжнародними стандартами капіталу для комерційних банків. Підписанню цього документа передували майже десять років переговорного процесу, завдяки якому вдалося подолати як політичні розбіжності, так і відмінності в практиці укладання та оцінки відповідних фінансових угод в ЄС і США.

Показовим є те, що Базельська угода ніколи не стала б багатосторонньою, якби не пропозиція з боку США і Великобританії про продовження двосторонніх переговорів. Ця пропозиція, до якої могли приєднатися всі бажаючі, зрушило Базельські переговори з мертвої точки і стало наріжним каменем укладення остаточного багатостороннього документа.

В умовах глобалізації теоретики і практики активно обговорюють можливі інструменти регулювання міжнародної конкуренції. Причому інтенсивність цієї дискусії різко посилилася в останні десять років [10, 109]. Вважається, що основа розвитку даної сфери міжнародного права бачиться в подальшій еволюції системи двосторонніх договорів і багатосторонніх регіональних і універсальних угод.

На сьогоднішній день розроблено низку проектів, найважливішими з яких є Проект міжнародного антимонопольного кодексу і Звіт експертів Європейського Союзу.

Запропонований проект кодексу містить також численні норми матеріального права, що представляють собою певні мінімальні стандарти регулювання, здебільшого запозичені з права ЄС у галузі захисту конкуренції. Так, проект кодексу забороняє горизонтальні і вертикальні обмеження конкурентної боротьби, містить норми щодо контролю за концентрацією та реструктуризацією. Норми з контролю за злиттями також значною мірою орієнтовані на право ЄС (зокрема на Регламент ЄС про контроль за злиттями й Закон ФРН про обмеження конкуренції).

Таким чином, Звіт експертів ЄС в багатьох принципових питаннях займає схожу з проектом кодексу позицію. Відмінності двох документів полягають, по-перше, в наявності у Звіті пропозиції щодо створення організації, покликаної сприяти втіленню угод в життя, і, по-друге, в тому, що Звіт експертів у питаннях мінімальних стандартів носить більш компромісний і обмежений характер.

Розвиток світової економіки супроводжується зростанням глобальної конкуренції. З відкриттям ринків і значним зменшенням митних тарифів національні ринки піддаються впливу з боку великих транснаціональних економічних суб'єктів. Це принципово позитивний напрямок розвитку світової економіки супро-

воджується, однак, і протилежними тенденціями. Глобальній конкуренції загрожує можливість утворення світових монополій. Процес укрупнення часток прискорюється в ході транснаціональних корпоративних злиттів. Національні антимонопольні відомства та національне законодавство не в змозі самотужки протистояти розмиванню конкуренції як можливого результату хвилі мега злиття. Необхідне створення ефективного міжнародного антимонопольного права [2, 145].

Правильним видається використання сукупності різних форм і способів міжнародного співробітництва в цій галузі. Ознакою сучасного розвитку є постійне усунення значних відмінностей між національним законодавством різних країн в області антимонопольного права, зокрема, уніфікація форм економічної діяльності, всесвітній інформаційний обмін та застосування принципу «позитивної ввічливості» [14, 95-115].

Проте, практика показує, що зближення правових систем саме по собі, поодиноці, не може забезпечити ефективного регулювання транснаціональної конкуренції. На шляху до створення та ефективному застосуванню міжнародного антимонопольного права може бути використаний цілий спектр засобів. Двосторонні договори на основі принципу «позитивної ввічливості» відіграють важливу роль у розвитку співробітництва, але, в силу своєї природи, вони в змозі лише обмежено впливати на міжнародну конкуренцію. Необхідно застосування більш суворих і широких за сферою дії механізмів для здійснення мети підтримки конкуренції на світових ринках і їх відкритості для потенційних конкурентів.

В цілому, видається, що досвід правового регулювання в галузі захисту конкуренції в Європі дає серйозний привід для роздумів в процесі створення і розвитку як міжнародного співробітництва в цій галузі, так і міжнародного антимонопольного права. При досягненні певної міри економічної взаємозалежності стає необхідним і в тій чи іншій мірі єдине правове регулювання, відсутність якого може стати серйозним гальмом у подальшому розвитку [5, 44-46].

Звичайно, за рівнем взаємопов'язаності світ в цілому навряд чи можна порівняти з єдиною Європою на нинішньому її етапі, ще більшою мірою це відноситься до політичної єдності. Однак, логічно виправданим видається твердження про досягнення світовою економікою (особливо у відносинах між найбільш економічно потужними державами) того рівня, на якому застосування загальних засад підтримки конкуренції на світових ринках представляється вже життєво важливим. Досвід єдиного європейського регулювання, його розвитку в бік виключної компетенції Комісії зі злиттів загальноєвропейського значення, на нашу думку, має бути врахований при виробленні принципів світового антимонопольного регулювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аракелян М.Р. Право Європейського Союзу : підручник / М.Р. Аракелян, М.Д. Василенко ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О. : Фенікс, 2012. – 390 с.
2. Барановский В.Г. Европейское сообщество в системе международных отношений / В.Г. Барановский. – М., 1986. – 256 с.
3. Конкурентная политика ЕЭС в едином рынке // Отв. ред. Ю.А. Борко, М.В. Каргалова, Ю.М. Юмашев. М., 1995. – 87 с.
4. Кузнецов В.И. Европейские сообщества. Курс международного права. Том 7. Международно-

- правовые формы интеграционных процессов в современном мире. — М., 1993. — 387 с.
5. Перспективы развития международного антимонопольного права и ВТО // Международная экономика и международные отношения. — 2000. — № 10. — С. 40-47.
  6. Право Европейского Союза: підручн. / за ред. О.К. Вишнякова. — Одеса: Фенікс, 2013. — 883 с.
  7. Тотьев К.Ю. Конкуренция и монополии. Правовые аспекты регулирования. — М., 1996. — 264 с.
  8. Basedow J. Jung C. Strategische Allianzen. — Munchen, 1993. — P. 136-137.
  9. Dairy E., Holt A. Competition of Ideals: The Competition Policies of The European Union and The United States Compared // New England International and Comparative Law Annual. — 1997. — Vol. 3. — P. 224.
  10. Immenga U. Internationale Wettbewerbsordnung — ein Instrument der Handelspolitik? II Die Bedeutung der WTO für die europäische Wirtschaft. Referate des XXX.-FIW-Symposiums, Kfln, Berlin, Bonn, Munchen, 1997. S. 109.
  11. Jones A., Sufrin B. EC competition Law: text, cases and materials. — Oxford, 2004. — P. 19.
  12. Kogel R. Die Angleichung der deutschen an die europäische Fusionkontrolle. — Baden-Baden, 1996. — S. 65.
  13. Lloyd P.J. Multilateral Rules for International Competition Law? // The World Economy. — 1998. — № 8. — P. 1129-1149.
  14. Mattoo A., Subramanian A. Multilateral Rules on Competition Policy // Journal of World Trade. — 1997. — Vol. 31. — S. 95 — 115.
  15. Nicolaidis P. For a World Competition Authority // Journal of World Trade. — 1996. — № 4. — P. 131-146.
  16. Scherer F.M. Competition Policy and International Relations. — Brussels, 1992. — P. 214.
  17. Wolf D. Nichtmit Mega-Behordengegen Mega-Fusionen // F.A.Z. 10.05.1999. — S. 10.
-